O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MILLIY GVARDIYASI
HARBIY-TEXNIK INSTITUTI

SOTSIOLOGIYA

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY GVARDIYASI
HARBIY-TEXNIK INSTITUTI

SOTSIOLOGIYA

DARSLIK

O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi
Harbiy-texnik instituti kursantlari uchun darslik

TOSHKENT 2020

Sotsiologiya. A.J.Xolbekov, M.Bekmurodov, F.Musayev, I.A.Suvanov, M.B.Kadirov, D.D.Yusupova, U.F.Sobirova, A.A.Tolipov, M.Sodiqov, X.I.Qurbonaliyeva.-T.: O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2020. - 225 bet.

O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti Kengashida ma'qullangan. 2020 yil 27 iyunrdagi 10 -sonli bayonnoma

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2020 yil 06 oktyabrdagi 522 -sonli buyrig'iga asosan nashr etishga ruxsat berildi.

Mazkur darslik sotsiologiya fanining predmeti, tadqiqot obyekti va usullari, fan sifatida vujudga kelishi, rivojlanishi va taraqqiyot bosqichlari, jamiyatning ijtimoiy tizimlari, tashkilotlar, guruhlar, shaxs sotsiologiyasi va deviant xulq-atvor, jamiyat va davlatning sotsial mohiyati, sotsial munosabatlar, sotsial taraqqiyot va sotsial o'sishning mohiyati va manbalari, sotsial - etnik munosabatlar masalalari, ta'lim va tarbiya, nikoh va oila sotsiologiyasi, empirik sotsiologik tadqiqotlar o'tkazish usullari va ahamiyati kabi mavzular yoritib berilgan.

Darslik Oliy ta'lim vuassasalari talabalari, ilmiy xodimlar va tadqiqotchilarga hamda ushbu fanga qiziquvchi keng kitobxonlarga mo'ljallangan.

Sotsiologiya: Darslik. – T.: O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2020. – 225 b.

Mas'ul muharir:

sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent, Kolonov Komil Kulaxmatovich

Taqrizchilar:

iqtisodiy fanlar doktori, professor N.S.Aliqoriev
sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent A.N.Aliqorieva
psixologiya fanlar nomzodi, dotsent A.Rasulova

© I.A.Suvanov, M.B.Kadirov, D.D.Yusupova, 2020

MUNDARIJA

KIRISH 3

1 - MAVZU. «SOTSIOLOGIYA» FAN SIFATIDA 5

1.1.- §. «Sotsiologiya» fanining obyekti va predmeti 5
1.2.-§. «Sotsiologiya» ning tuzilishi va vazifasi 7
1.3.-§. «Sotsiologiya» va boshqa ijtimoiy fanlar. 11

2-MAVZU. SOTSIOLOGIYA STRUKTURASI 12

2.1.-§. «Sotsiologiya» fanining vujudga kelishida nazariy-ilmiy shart-sharoitlar. 12
2.2. «Sotsiologiya» fanining asoschilari O.Kont, G.Spenser va E.Dyurkgeym. 19
2.3.-§. «Tushunuvchan sotsiologiya» G.Zimmel va M.Veber 29
2.4.-§. XX asrda sotsiologiya fanining rivojlanishi 31

3 - MAVZU. JAMIYAT YAXLIT TIZIM SIFATIDA 44

3.1.-§. Jamiyat va ijtimoiylik tushunchasi 44
3.2.-§. Jamiyat muvozanat xolatdagi sistema sifatida. 55
3.3.-§. Jamiyat va tizim tushunchasi. Jamiyat va taraqqiyot to'g'risida rivojlanish nazariyalari. 57
3.4.Jamiyatning turlari. 61

4 - MAVZU. SOTSIAL GURUH VA SOTSIAL INSTITUTLAR 65

4.1.-§. Sotsial guruh tushunchasi va sotsial guruh turlari. 65
4.2.-§. Sotsiologiyada sotsial institut tushunchasi va turlari. 73
4.3.-§. Oila sotsial institut sifatida 83
4.4.-§. Ta'lim sotsial institut sifatida 88
4.5.-§. Din sotsiomadaniy institut sifatida. 91
5 – MAVZU. SHAXS SOTSIOLOGIYASI VA DEVIANT XULQ-ATVOR 97

5.1.-§. Deviant xulq-atvor tushunchasi. 97
5.2.-§. Deviant xulq-atvorbelgilari, ularning strukturasi. 100
5.3.-§. Sotsial nazorat va muammoli vaziyat 102
5.4.-§. Shaxs tushunchasi va shaxsga turli fanlardagi qarashlar. Shaxsning shakllanishi va uning ijtimoiylashuv jarayoni 106

6– MAVZU. JAMIYAT SOTSIAL STRUKTURASI VA STRATIFIKATSION JARAYONLAR 117

6.1.-§. Sotsial struktura tushunchasi va uning ahamiyati. 117
6.2.-§. Sotsial stratifikatsiya va stratifikatsiya tiplari. 123
6.3.-§. Sotsial mobillik va uning turlari. 146

7 – MAVZU.SOTSIAL MUNOSABATLAR 149

7.1.-§. Sotsial munosabatlar..... 149
7.2.-§. Sotsial munosabatlarning turlari..... 151
7.3.Begonalashuv turlari va ularning ijtimoiy oqibatlari..... 159
7.4.-§. Milliy mafkura - ijtimoiy munosabatlarning muhim tarkibiy qismi 163

8 – MAVZU. IJTIMOIY TARAQQIYOT SOTSIOLOGIYASI..... 166

8.1.-§. Sotsiologiyada ijtimoiy taraqqiyot tushunchasi. 166
8.2.-§. Sotsial taraqqiyot va sotsial o'sishning manbalari. 170
8.3.-§. O'zbekistonning hozirgi sotsial taraqqiyoti va o'sish holati..... 172
8.4. -§. Empirik sotsiologik tadqiqot va uning metodlari..... 174
8.5.-§. Sotsiologik tadqiqotlar natijalarini tahlil qilish va umumlashtirish. 194

GLOSSARIY..... 197

TAVSIYA ETILAYOTGAN ADABIYOTLAR..... 204

A.J.Xolbekov, M.Bekmurodov, F.Musayev, I.A.Suvanov, M.B.Kadirov,
D.D.Yusupova, U.F.Sobirova, A.A.Tolipov, M.Sodiqov, X.I.Qurbonaliyeva.

SOTSIOLOGIYA

DARSLIK

O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi
Harbiy-texnik instituti kursantlari uchun darslik

Texnik muharrir: Murakayeva Z.I.
Kompyuterda sahifalovchi: Usmonova L.G‘.

Bosishga ruxsat etildi: 06. 10. 2020 y. Buyurtma №12. Format 60x90G‘16.
Times New Roman garniturasi bilan raqamli bosma usulida bosildi.
Hajmi: 14,0 sh.-b.t.; 10,0 t.-h.t. Adadi: 100 nusxa.

O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi HTI bosmaxonasi